

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Danmarks Krønike af Saxo Grammaticus. Første Deel

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Danmarks Krønike af Saxo Grammaticus. Første Deel", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1818_335A_1-intro-shoot-idm87.pdf (tilgået 17. juli 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Anledning og placering i forfatterskabet

Tre store oversættelsesprojekter 1818-1823 og andre udgivelser

I flere år på hver side af 1820 var Grundtvig i gang med oversættelsesprojekter og historieskrivning af et næsten uoverskueligt omfang. Han oversatte Saxos *Gesta Danorum* fra latin, Snorres *Heimskringla* fra oldislandsk (begge 1818-1823) og *Sangen om Bjovulf* fra oldengelsk (1820). Samtidig udgav han tidsskriftet *Danne-Virke* (1816-1819), hvori der sideløbende med mange andre emner optrådte prøver på disse oversættelser.

I samme periode udsendte Grundtvig desuden tre verdenshistorier på i alt næsten 1800 tryksider, og endelig deltog han i flere litterære polemikker.

Snorres *Heimskringla* - ingen Snorre uden Saxo

Egentlig begyndte Grundtvigs projekt med at oversætte Saxo et helt andet sted, nemlig hos Snorre. Den københavnske afdeling af Det Kongelige Selskab for Norges Vel havde i 1812 opfordret Grundtvig til at oversætte skjaldedigtene i Snorres norske kongekrone, *Heimskringla*, mens den islandsk-danske Paul Arnesen, der boede i Norge, skulle tage sig af prosaen. *Heimskringla* rummer de norske kongers historie helt tilbage til ynglingesagens konger, som stammede fra den menneskelige Odin, og frem til Østen Østenssøn Meyla, der døde i 1177. Da Arnesen trak sig ud i maj 1813, indvilgede Grundtvig i ligeledes at oversætte prosaen (Lundgreen-Nielsen 2010, s. 56, se også indledningen til *Prøver af Snorros og Saxos Krøniker i en ny Oversættelse samt et Ord til Danske og Norske* her). Imidlertid skete der det, at dobbeltmonarkiet Danmark-Norge ved Kieltraktaten i 1814 blev skilt ad, en adskillelse, der voldte Grundtvig stor sorg:

Fædrenelands-Kiærligheden vaagnede med en mig hidindtil af Erfaring ubekendt glødende Ild og seierrig Vælde i mit Bryst; sønderrive det *historiske* Baand mellem Dannemark og Norge, som fra Barnsbeen gjorde Eet i min Forestilling, det hverken kunde eller vilde jeg, men til at *skielne* bestemt imellem Dansk og Norsk havde ikke Sværds slag men lisslag nødt mig, og jeg kunde nu ei bære det over mit Hjerte, at udgive Snorros Krønike, med mindre Saxos kunde følges med! (Saxo 1818, bind 1, s. XXX).

Også i 1700-tallets udgivelseshistorie var der tradition for at lade oversættelser af de to værker følges ad, fx udgav den københavnske bogtrykker Andreas Hartvig Godiche Saxo og Snorre i henholdsvis 1752 og 1757 (Jørgensen 2010, s. 84). Grundtvig havde allerede i 1815 truffet beslutningen om at oversætte parallelt (Johansen 1968, s. 61). Dette kom til at ske under det nydannede udgiverselskab, Selskabet for Nordens Oldskrifter, der havde Grundtvig, Christen Pram og Willum F. Treschow som en slags ledere, og som var blevet grundlagt i august 1815 til afløser for Det Kongelige Selskab for Norges Vel (Lundgreen-Nielsen 2015, s. 70 f.). I et brev til Povel Winsnes af den 15. november 1815 skrev Grundtvig:

At jeg just i Aar skulde fatte det Forsæt at udgive Saxo og Snorro *samlede*, men intet af dem faa ud, uden Prøver og Udvikling af Krønikens Betydning for Kristne, er det ikke mærkeligt [dvs. bemærkelsesværdigt] og glædeligt tillige, naar jeg tilføjer, at dette er hos alle noget livlige [dvs. opvakte; med åndelige interesser] i Danmark, ventelig ogsaa i Norge optaget med forunderlig Varme (*Breve* 1, s. 385).

Det var en af Grundtvigs klare hensigter med dobbeltoversættelsen af Saxo og Snorre, at en læser dybest set ikke skulle kunne mærke forskel på, om den danske tekst var oversat fra oldislandsk eller latin. Grundtvig tilstræbte en homogenisering af sproget hos begge forfattere, "saa hele oversættelsesværket for den læge læser, som ikke er i stand til at trænge ind i originalernes højst forskellige sprog tone, kan fremtræde som en organisk enhed" (Toldberg 1946, s. 113).

Hvem og hvad var Saxo?

Faktisk ved vi ikke meget om middelalderens største danske skribent, Saxo med tilnavnet Grammaticus, der formentlig blev født lige over midten af 1100-tallet. Det eneste værk, vi kender fra hans hånd, er den

latinsksprogede *Gesta Danorum* (tidligere da. Danernes Bedrifter, nu Danmarkshistorien, jf. Saxo 2000). Med traditionel beskedenhed havde Saxo først undslået sig for at udfærdige et så omfattende værk, men senere havde han taget den store opgave på sig. Som han skriver i forordet til kongen, Valdemar Sejre:

Desuden er det en gammel, nedarvet pligt til lydighed der gør at jeg har sat mig for at kæmpe for dig, om ikke andet så med åndens kraft, for både min far og min bedstefar har som bekendt gjort trofast tjeneste som krigere i din berømmelige fars hird (forordet, afsnit 1.6; Saxo 2005, s. 77, nyeste oversættelse).

Med andre ord stammede Saxo fra en stormandsslægt, der i generationer havde tjent det danske kongehus som medlemmer af hirden. Når man i fortalen yderligere bemærker Saxos forkærlighed for Sjælland, er det en nærliggende tanke, at han kunne være sjællænder, men det vides ikke, trods senere udgavers betoning heraf. Hans værk bærer præg af, at han — formodentlig på en af de kendte domskoler i Nordfrankrig, måske i Reims — havde fået en uddannelse, der var på højde med det allerbedste i Europa på det tidspunkt (Mortensen 2007, s. 70 f.; se også oversætterens indledning i Saxo 2005, s. 32).

Værket er en del af en europæisk tendens i 1100- og 1200-tallet. Som en konsekvens af, at der flere steder i Europa var blevet indlemmet nye områder i det kristne fællesskab, blev der også mange steder skrevet nationalhistoriske værker — på latin, der var det naturlige og eneste udtrykssprog for den lærde verden. Saxos værk er tidstypisk ved ikke at operere med en modsætning mellem kongemagt og kirke, ved netop at være skrevet på latin, og ved at inddrage folkesproglige kilder og oversætte dem til latin såvel i sprog som stil, herunder med latinens klassiske retoriske figurer og versemål (Mortensen 2007, s. 66 f.). Hans værk er blevet til på et tidspunkt, hvor nationaldannelsen er i sin vorden, og skal man tro fortalen, er tanken om at forherlige fædrelandet en del af opdragsgiveren, ærkebiskop Absalons, motivation over for Saxo:

Eftersom andre nationer plejer at bryste sig af deres store bedrifter og fryde sig ved mindet om deres forfædre, kunne den danske ærkebiskop Absalon, der altid selv glødede af iver efter at forherlige vores fædreland, ikke bære tanken om at dette land skulle snydes for den form for berømmelse og eftermæle. [...] For når vores naboer havde deres optegnelser om fortiden at glæde sig over, skulle man ikke kunne sige at vores folks ry lå skjult under lang tids glemsel og ikke havde sine skriftlige mindesmærker (fortalen, afsnit 1,1; Saxo 2005, s. 73, nyeste oversættelse).

Efter al sandsynlighed har Saxo været tilknyttet domkapitlet i Lund, der dengang var dansk og hørte under ærkebispesædet, hvor først Absalon og senere Anders Sunesen var ærkebisper. Værket er dediceret til både Anders Sunesen og kongen, Valdemar Sejre, og er blevet til på begge sider af år 1202, formentlig mellem 1190'erne og 1208, hvor Valdemar Sejre bl.a. havde udstrakt sit herredømme "over Elbens vekslende vande" (fortalen 1,6.; jf. Saxo 2005, s. 77), dvs. havde slået "bro over Elben syd for Hamborg" (jf. oversætterens indledning i Saxo 2005, s. 31 f.). Det omfatter begivenheder helt tilbage fra sagnkongen Dan til begivenheder under den forrige konge, Knud 6.

Kompositionen i *Gesta Danorum*

Saxos værk består af 16 'bøger' eller store kapitler. Første del (bog 1-9) udgør sagndelen, mens bog 10-16 udgør den historiske del, heraf bog 14-16 Saxos samtidshistorie. Skelettet er en kontinuerlig dansk kongerække, der i videst muligt omfang lader kongedømmet være et arvekongedømme, hvor søn afløser fader.

Kompositorisk er ærkesædets oprettelse i Lund en typologisk parallel til Kristi fødsel, hvilket understreger den kristne bevidsthed, der er et tema i hele værket (omtalt i Inge Skovgaard-Petersens anmeldelse af Kurt Johannessons *Saxo Grammaticus. Komposition och världsbild i Gesta Danorum*, 1978 (Skovgaard-Petersen 1980, s. 140 f.). Inden for teologi er typologi en forståelse af den nytestamentlige Kristus og frelsen som forudgrebet i gammeltestamentlige forbilleder. Det er formentlig helt bevidst, at Saxo lader Jesus fødes under Frode Fredegod regeringstid — det eneste tilløb til en tidsangivelse, man finder i hele værket (slutningen af bog 5).

I værket veksler lange prosaafsnit med afsnit i forskelligartede klassiske versemål. Saxo angiver selv, at han i versdelene har omplantet folkesprogspoeseien, dvs. de ældre kvad i forskellige (norrøne) stavrimede versemål, til den mængde af varierede latinske versemål, han mestrer. Det løber op i 24 forskellige til de ca. 50 steder, hvor replikker eller indskudte fortællinger er fremstillet i vers (Mortensen 2007, s. 76).

Saxos latin var præget af en bevidst arkaiserende tendens, idet han gjorde sig umage for i vidt omfang at anvende gloser og vendinger, han havde kunnet finde hos forskellige romerske historikere fra kejsertiden. Saxo undgår bibelcitater, men citerer gladelig fra og alluderer til hedenske klassikere, fx Valerius Maximianus (Mortensen 2007, s. 72).

Nogle tidligere saxooversættelser og -udgaver

Bortset fra et enkelt fragment, fundet i den lille franske by Angers, kendes der ingen manuskripter til Saxo fra Saxos egen tid. Fragmentet, der består af kun fire blade, blev fundet i biblioteket i Angers i 1877 og findes nu på Det Kongelige Bibliotek i København. I 1514 udgav den danske humanist Christiern Pedersen på grundlag af en senere afskrift værket i Paris under titlen *Danorum Regu[m] herou[m]que Historiæ stilo eleganti a Saxone Grammatico natione Sialandico necno[n] Roskildensis ecclesiæ præposito* (da. Beretninger om danskernes konger og helte skrevet i elegant stil af Saxo Grammaticus, der stammede fra Sjælland og var provst for Roskilde kirke). Denne udgave udbredte kendskabet til det danske historieværk til hele det dannede Europa.

At Saxos original på én gang var vigtig for Danmarks placering i det den europæiske historietradition og samtidig for svær at læse, ses af det såkaldte *Compendium Saxonis* (da. Saxokompendiet), der udgør første del af *Chronica Jutensis* (da. Jyske krønike). Det findes i en afskrift fra ca. 1345 og er en forkortet og bearbejdet version af *Gesta Danorum*, omskrevet til samtidens mere afdæmpede latin uden Saxos retoriske raffinementer, men med opbygningen i 16 bøger bevaret (Gertz 1917-1918 udg.).

Den første danske oversættelse udkom i 1575 ved Anders Sørensen Vedel med den tidstypisk lange titel, *Den Danske Krønike som Saxo Grammaticvs screff, halffierde hundrede Aar forleden: Nu først aff Latinen vdsæt, flittelige offuurseet oc forbedret*. I Vedels materiale indgik blandt andet Christiern Pedersens råoversættelse, som Vedel dog ikke satte højt (Skautrup 1968a, bind 2, s. 144). Vedels oversættelse rummer talemåder og fyndord og er i sig selv "et betydeligt mindesmærke for tidens og mandens sprog" (Skautrup 1968a, bind 2, s. 143 f.). Det er karakteristisk for prosaisten Vedel, at han oversatte versene til prosa. Desuden forkortede Vedel mange af Saxos retoriske gentagelser. Grundtvig ejede denne oversættelse i en originaludgaven fra 1575 allerede i 1805, hvor den står opført som nr. XI i hans bogfortegnelse, som kan ses her.

En tekstkritisk udgave på latin så dagens lys i 1644, og året efter udkom kommentarer hertil. Stephanus Johannis Stephanius var ophavsmanden, og udgaven, *Saxonis Grammatici Historiæ Danicæ libri XVI* (da. Saxo Grammaticus' danske historie i 16 bøger) med kommentarbindet *Notæ uberiores in Historiam Danicam Saxonis Grammatici* (da. Udførlig kommentar til Danmarkshistorien af Saxo Grammaticus), var forbilledlig for sin tid.

I 1752 udkom en ny oversættelse ved Sejer Schousbølle, *Saxonis Grammatici Historia Danica, Paa Dansk. Eller den Danske Historie, som Saxo Grammaticus [...] Paa Latin haver sammenskrevet [...]*. Den er af Frederik Winkel Horn ufortjent blevet betegnet som franskpræget og i 'snurrig parykstil' (Zeeberg, ADL). Heller ikke Grundtvig er begejstret for den og noterer i fortalen til sin oversættelse, at "det maa man sige var snarere at kaste Jord paa Dannemarks Krønike, end at opvække den" (bind 1, s. XXII).

I august 1809 efterlyste Gustav Ludvig Baden en ny oversættelse i en lille pjece på 64 sider, *Dr. G.L. Baden til Hr. Geheime-Konferentseraad F. v. Moltke om vor Danske Histories Fader Saxo Grammatikus og Trangen til en ny Udgave og Oversættelse af Saxos paa Latin skrevne danske Historie*. Baden mente, at hverken Schousbølles eller Vedels oversættelser længere var tilstrækkelige (Baden 1809, s. IV f., s. 58; Lundgreen-Nielsen 2010, s. 40). Grundtvig udfærdigede herefter ikke-offentliggjorte prøveoversættelser af *Bjarkemål* og skrev en mindre afhandling om Saxo og Snorre (fasc. 240, udg. 2015 af Lundgreen-Nielsen; jf. Rønning 2:1, s. 176 f., noten).

Nedslag i Grundtvigs tidlige interesse for Saxo (og en smule om Snorre)

Grundtvig havde formentlig først kendt til *Gesta Danorum* siden årsskiftet 1799-1800, hvor han lånte Peter Friederich Suhms *Om Odin og den Hedniske Gudelære og Gudstieneste udi Norden* (1771), som i noteapparatet har henvisninger til bl.a. Saxo i Stephanius' udgave (1644-1645). I årene 1800-1804 læste han selve værket (Lundgreen-Nielsen 2010, s. 40). Herefter udfærdigede han både publikationer, der refererer til Saxo, digte, der handler om Saxo, samt oversættelsesforsøg, sideløbende med teoretiske overvejelser over både Saxo og Snorre og deres værker (for en uddybende oversigt, se Lundgreen-Nielsen 2015, især s. 57-77). Man kan sige, at Grundtvig havde beskæftiget sig med Saxo i over 10 år, førend han gik i gang med det store oversættelsesarbejde.

Den følgende oversigt viser forskellig dokumentation for Grundtvigs beskæftigelse med Saxo, først og fremmest i form af digterværker og udkast til oversættelser samt mindre udgivelser af del- eller

prøveoversættelser:

År	Aktivitet
december 1808	Grundtvig udgiver sin egen <i>Nordens Mytologi</i> . Heri oplyser han, at eddakvadene og Saxo danner grundstammen "hisset hørte jeg med inderlig Glæde <i>Suhm</i> fortælle de mange Sagn om Nordens Guder, og her greb mig en Vennehaand, som ledte mig hen til de vise Oldinge: <i>Snorro</i> og <i>Saxo</i> , i hvis Spor jeg da henvandrede mod Eddas mystiske Skov" (1808, s. XVII; se fortalen her). Ifølge fortalen var det især vennen Peter Nikolai Skovgaard, der introducerede Grundtvig til Snorre og Saxo (s. XVII)
1809	Manuskriptet "Lidet om Saxo og Snorro" (fasc. 240), hvori Grundtvig gør sig overvejelser over forskellen på de to forfatters temperament og forhold til kristendom og hedenskab. Grundtvig lægger stor vægt på, at Snorres motivation til at skrive er indre, mens Saxos er ydre, idet han skriver på opfordring. Manuskriptet er udgivet ved Flemming Lundgreen-Nielsen (Grundtvig 2015; herom i Lundgreen-Nielsen 2015, s. 64 f.)
1809	Grundtvig oversætter digtet <i>Bjarkemål</i> fra Saxos 2. bog, kapitel 7,4-28 til danske heksametre (fasc. 241.1; <i>Bibliografien</i> 1, nr. 127; Lundgreen-Nielsen 1980, s. 312). Derudover har han forslag til at anvende Saxo som lærebog i skolens yngre klasser i tillempet og fordansket form (fasc. 165.b 13; fasc. 255.2; <i>Bibliografien</i> 4, s. 14, nr. 155a,a; Lundgreen-Nielsen 1980, s. 312)
1810	Digtet "Sorø Kirke" fra <i>Nytaarsnat</i> handler bl.a. om Absalon og Saxo; se denne tekst her
1812	Grundtvig påtager sig at oversætte versene hos Snorre, mens Paul Arnesen skal tage sig af prosaen
medio 1813	Grundtvig overtager oversættelsen af hele Snorre
september 1815	Grundtvig udsender <i>Prøver af Snorros og Saxos Krøniker i en ny Oversættelse samt et Ord til Danske og Norske</i> (herefter kaldet <i>Prøverne</i> ; se denne tekst her)
1815	Fasc. 241 og 242 rummer fordanskninger af Saxos 1. bog, som ikke alle indgår i <i>Prøverne</i>
december 1815	Grundtvig udsender <i>Heimdall. Dansk Nyaars-Gave for 1816</i> , der handler om den jyske, hedenske periode og bygger på Saxo og den heraf afhængige <i>Den danske Rimkrønike</i>
april 1816	Grundtvig forsvarer sig mod kritikken af <i>Prøverne</i> i <i>Literatur-Tidendens Skudsmaal i Henseende til Prøverne af Saxo og Snorro</i> , herefter kaldet <i>Skudsmaalet</i> (pjece på 80 sider; se denne tekst her)

Det skortede dog ikke på opmuntring undervejs. Vennen Svend Borchmann Hersleb skrev allerede i 1815 efter at have læst om Hagbard og Signe i *Prøverne*:

hvor dejligt du har ladt den gamle Saxo synge Dansk. Versene, Signe synger, ere ubeskrivelig dejlige. Du har ret — vil man ej kappes om at faa Del i denne Udgaave, vækkes ej Følelsen af at det var et Broderbaand, som brast, da — staar det ilde til i Nord (*Breve* 1, s. 378).

I samme brev tilbød Hersleb endog Grundtvig økonomisk støtte - i taknemmelighed over, hvad Grundtvig generelt havde gjort med sine skrifter (s. 379).

Udgivelsen

Indhold

Bind 1 indeholder Saxos egen fortale og omhandler kongerne fra kong Dan til og med Frode Fredegod (Saxo, bog 1-5), bind 2 kongerne fra Hjarne Skjald til og med Magnus den Gode (Saxo, bog 6-10) og bind 3 kongerne fra Svend Estridsøn til og med Knud 6. (Saxo, bog 11-16. De tre bind udkom henholdsvis 1818, 1819 og 1822 (den sidste med 1823 på titelbladet).

Alle tre bind er forsynet med indledningsdigte, indholdsfortegnelser og rettelseslister. Bind 1 rummer derudover en tilegnelse til kongeparret fra Selskabet for Nordens Oldskrifter, underskrevet af Christen Pram, Willum F. Treschow og Grundtvig selv. Grundtvig har desuden forfattet en fortale, dateret 12. september 1818. I eksemplaret til kongehuset findes yderligere et privat digt til kongen (Lundgreen-Nielsen 2010, s. 61). Bind 3 indeholder desuden et ikke fuldstændigt person- og stednavneregister med henvisninger til alle tre bind. I øvrigt henvises til de respektive tekstredegørelser til de enkelte bind.

Finansiering og distribuering

Det var tanken, at bøgerne, som skulle udgives efter subscription, hvor aftagerne — for at formulere det anakronistisk — betalte efter evne og nød efter behov.

Efter vor Betænkning skal saavel Saxos som Snorros Krønike udkomme i to Quartbind trykkes med stor Skrift, omtrent som Peder Klausens Snorro, og betales med 1 a 2 Sk. Rbp. [dvs. skilling i rigsbankpenge] Arket, blot for ikke til Unytte at kastes ind i Husene. Saxos Bog vil da udgjøre omtrent 100 og Snorros 170 Ark (Grundtvig 1815, s. 95).

Der var mulighed for at bidrage, også med større summer, længe inden værket var trykt, og blev det ikke til noget, kunne man få sit bidrag tilbage:

Høieste-Rets-Advocat Treschow [...] modtager indtil Videre saavel Bidrag, som Anmeldelser, hvis Nogen skulde ønske at forsikre Selskabet om en Understøttelse, det ei var hans Leilighed strax at yde, og for hvert Bidrag af 10 Rbdlr. N. V. [dvs. rigsbankdaler navneværdi] og derover, meddeles en Qvittering, der, hvis de anmeldte Bøger ei udkomme, sikkrer Ihænde-haveren sit Bidrags Tilbagelevering (Grundtvig 1815, s. 93 f.).

Grundtvig havde regnet med selv at få det honorar, der var tiltænkt Arnesen, for sit oversætterarbejde, men måtte leve af andre indtægter. Fra 1818 modtog Grundtvig en slags 'løn' fra kongen, Frederik 6., kaldet et oldforskerlegat. Det svarede ca. til ½ professorgage (Lundgreen-Nielsen 2010, s. 49). Hertil kom rundhåndede supplementer fra den kunst- og kulturinteresserede mæcen Johan Bülow, der understøttede Grundtvig i forbindelse med hans oversættelse af *Bjowulfs Drape*. Fra februar 1821 var Grundtvig desuden præst i Præstø-Skibbinge (indsat 15. april).

Den 13. december 1817 kunne Grundtvig kundgøre, at der nu var økonomisk sikring for trykning af 2.000 eksemplarer (Lundgreen-Nielsen 2010, s. 60).

De forudbetalte eksemplarer har i København kunnet hentes på Grundtvigs bopæl i Løngangsstræde nr. 168, bind 1 fra 18. december 1818 (*Bibliografien* 2, s. 145). Studenter hjalp fra anden halvdel af 1819 med at få bøgerne ud i landet (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 847 f.; se også fasc. 249.14 i listen over anvendt, utrykt materiale).

Grundtvigs oversættelse

Udgangspunkt

Udgangspunktet for Grundtvigs oversættelse har været Stephanus Johannis Stephanius' tekstkritiske latinske udgave fra 1644, *Saxonis Grammatici Historiæ Danicæ libri XVI* (Lundgreen-Nielsen 2010, s. 40; se også fasc. 241.13) — dog med enkelte udeladelser (Lundgreen-Nielsen 2010, s. 65 f.). Vi ved, at Grundtvig mange år senere ejede ikke mindre end to eksemplarer af dette værk, men ikke, om han til brug for oversættelsen i slutningen af 1810'erne havde sit eget eksemplar (nr. 21 og 22, folio, i se hele Bogfortegnelsen 1839).

'Fordanskning'

Allerede på titelbladet har Grundtvig angivet sin hensigt: "Danmarks Krønike / af / Saxo Grammaticus / fordansket / ved / Nik. Fred. Sev. Grundtvig". Han gør hermed sin metode aldeles klar: han oversætter ikke bogstavtro, men tilpasser sproget, så det passer til hans tiltænkte publikum, "en opvakt idealbonde" (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 837).

For Grundtvig var det vigtigste at gengive ånden i de gamle tekster:

Det er med slige gamle Bøger, som med gamle Kar af Guld og Sølv, skal de forbedres, maa de *smeltes* om, og hæve sig som en Phoenix af Asken igien; kun da kan den rette Lighed vindes, kun da kan Bøgerne vorde, hvad de, som Udtryk af forskellige Tidsrum bør være: adskilte efter Bog-Staven, men i Aanden forenede! (fortalen, s. XXXII).

Paul Rubow har søgt at forklare, hvad Grundtvig lægger i begrebet 'fordanske', som findes på de fleste titelblade til hans oversættelser. Ifølge ham er det: "indblæst dansk Aand, iklædt dansk Klædebon og indlemmet i den danske Nationallitteratur" (Rubow 1968, s. 50). Samtidig har Grundtvig søgt at homogenisere, så forskellen på "Saxos brede latinske retorik og Snorres knappe sagadiktion" blev mindsket (Lundgreen-Nielsen 2010, s. 73).

Aage Kabell har kaldt det tidlige 1800-tals forsøg på at skabe forskellige nationalsprog i Norden efter Wienerkongressens nye opdeling af Europa i 1814 for nationalfilologi (Kabell 1974, s. 12). Oversættelser eller moderniseringer af de svundne tiders litterære storværker var et led i samme tendens — en tendens, man i dag snarere vil kalde 'nation building'. Grundtvig var senere opmærksom på, at Snorre måske burde have været oversat til et mere norskpræget norsk og ikke dansk, skønt det i århundreder havde været skriftsproget i begge riger, men for ham var det vigtigste, at Snorre nåede ud til befolkningen: "skiøndt det er rimeligt nok, at man paa Norsk kan give en Oversættelse af det islandske Mesterværk, der er *folkeligere* end min i *Norge*, saa [...] vedbliver min sikkert at være den *folkeligste* i *Danmark*" (Saxo 1865, bind 2, forordet, uden sidetal).

Omfang og overskrifter

Grundtvig følger i det store og hele Saxos tekst sætning for sætning, men kan udvide på det syntaktiske niveau. I oversættelsen af vers er han noget friere og ofte mere omfattende end Saxo (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 842; Zeeberg, ADL). Derudover forsyner han sine afsnit med overskrifter. Disse findes ikke hos Saxo, men Grundtvig lader dem som regel følge de helte eller konger, som er hovedpersoner i de enkelte afsnit. Denne opdeling svarer til den, man finder i fx *Rimkrøniken*, som han var fuldt fortrolig med. Hermed opnår Grundtvig at gøre kongerækkestrukturen klar, og at værket endnu lettere kan læses som en kongekrone og dermed en parallel til Snorres *Heimskringla*.

Ordvalg, stilistiske træk og kilder hertil

For at ramme en ældre dansk sprogtone havde Grundtvig ladet sig inspirere af sproget i centrale værker fra den ældre danske litteratur: *Rimkrøniken* (første tryk 1495), Peder Laales ordsprog på dansk og latin, *Incipit iustissimus legifer et diuinarū virtutū optimus preceptor Petrus laale Danorum lux: Et doctorum virorum euidens exemplum atque specimen* (1506), Christiern Pedersens latinsk-danske ordbog *Vocabularium ad usum Dacorū* (1510), og naturligvis Vedels Saxo-oversættelse, *Den Danske Krønike som Saxo Grammaticvs screff, halffierde hundrede Aar forleden: Nu først aff Latinen vdsæt, flittelige offuerseet oc forbedret*, (1575; Toldberg 1946, s. 59). Grundtvig læste disse i 1816 og tog udførlige excerpter (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 687; fasc. 291.1, 291.4, 299; *Bibliografien* 4, nr. 301.b, 301.d, 301a). Også *Jyske Lov* studeredes nærmere — i Peder Kofod Anchers udgave fra 1783, *Den Jydske Lovbog paa gammel Dansk, med forskiellige Læsninger, Latinsk Oversættelse, Anmerkninger og Forklaringer* (1783), der oven i købet rummede et glossar, som Grundtvig har læst indgående (fasc. 300.2). Grundtvigs beskæftigelse med disse 'kilder' har været inspiration til at forme den sproglige stil, han benytter sig af i fordanskningen. De fleste af disse værker stammer fra den periode, der sproghistorisk kaldes yngre middeldansk (1350-1500), dvs. senere end Saxo, resten fra perioden ældre nydansk (1500-1700; Jørgensen 2016, bind 1, s. 80).

Grundtvig udnyttede sin læsning til forskellige greb for at give sproget i saxooversættelsen en arkaiserende sprogtone. Navnlig i vers anvendte han fyldord som 'alt' og 'fuld', som kendes fra folkevisesproget, og som giver mulighed for en ekstra stavelse. Anvendelsen af det adjektiviske neutrumsord "hardt" for hårdt (fx bind 1, s. 55) giver mindelser til sagasproget (Rubow 1968, s. 44), mens adjektiver (og adverbier) på -(e)lig vækker genklang af sprog fra 1500- og 1600-tallet og tidligere. Grundtvig anvendte desuden stærke præteritumsformer, der var gammeldags allerede på hans tid, fx 'grov' for gravede (fx bind 1, s. 43) eller 'befoel' for befalede (fx bind 1, s. 85) (Rubow 1968, s. 45). Endelig brugte Grundtvig mange gammelnordiske kulturord som fx "Liggendefæ" om kostbarheder (fx bind 1, s. 98; Rubow 1968, s. 45). Ordet "Lande", der for os refererer til nationalstater, anvender Grundtvig for landsdele eller landskaber.

Borgestuedansk

Allerede i 1816, i forsvarsskriftet *Literatur-Tidendens Skudsmaal i Henseende til Prøverne af Saxo og Snorro*, som Grundtvig skrev efter kritikken af *Prøverne* (1815) anvendte han ordet 'borgestuedansk' i sin mest positive betydning:

I den store *Borgestue*, i hine Tider, da Man talde udaf *Hjertet* og skrev udaf Munden, der, af dem, som da havde Hjerter i Livet og Forstand i Panden og Dannemarks Tunge i Munden, *af dem skal vi lære Dansk*, [...] i Borgestuen, hvor menig Mand sidder, og taler sit Modersmaal som ingenting, som om det var Verdens eneste Sprog, og taler det naturligt i *Grunden*, som Thyre Dannebød, thi Led for Led, og Mand efter Mand talde jo Sønnen sit *Modersmaal*, og fremmede Skarer har aldrig, det Gud være lovet! faaet Fodfæste paa Marken og Raaderum til at forvende [dvs. forandre] Maalet eller skamskiænde Tungen i Dannemarks Mund, og i *Sælland*, Dannemarks Hjerter, der skal vi lære Dansk, thi *i vort Modersmaal* ligger *Hjertet paa Tungen*. Altsaa, i Borgestuen har jeg lært hvad Dansk jeg kan, for Borgestuen skrev Anders Sørensen Vedel, for Borgestuen skriver jeg om de forrige Tider efter Saxo og Snorro, og den Dom Man i Borgestuen vil fælde over Sproget, er mig mere værd end alle de Sprogkyndiges, hvis Gaver jeg end saae paa Prent, end sige deres jeg ikke vil nævne (Grundtvig 1816, s. 31 f.).

Man ser her, hvorledes Grundtvig fremhæver folkets sprog som det egentlige sprog — i modsætning til de sprogkyndiges og lærdes, som mangler hjertet. Kritikerne anvendte derimod fortsat oftest ordet 'borgestuedansk' i pejorativ betydning.

Ordsprog og fyndord

Skønt der er endnu flere ordsprog i oversættelsen af Snorre, er der stadig mange hos Saxo (Lundgreen-Nielsen 2010, s. 69; Lundgreen-Nielsen 1980, s. 839). "Som selvstændig Sprogkraft nøjes han ikke med at tage af den foreliggende Skat af Ordsprog, han kan selv skabe dem", skrev Paul Rubow om Grundtvigs brug af ordsprog (Rubow 1968, s. 50). Det er så sandt, som det står skrevet. Alene i bind 1 anvender Grundtvig ordsprog over 200 steder. Ud over de mange ordsprog, som kan verificeres enten via Edvard Maus eller Grundtvigs egen ordsprogssamling fra 1845, har næsten hvert afsnit ordsprogslignende og ofte også bogstav- eller enderimende vendinger, som Grundtvig formentlig selv er ophavs- eller hjemmelsmand til, og som giver teksten en vis folkelig prægnans (Mau 1879 og Grundtvig 1845). Disse fyndord, som man kan kalde dem, findes enten i replikker, hvor de giver et indtryk af heltene som talere med stor folkelig appel, eller i mere moraliserende passager, hvor de er med til at understrege pointerne.

Når Grundtvig selv danner de ordsprogslignende vendinger, er han først og fremmest styret af tre beslægtede principper: Enten skal det rime med enderim eller med bogstavrim, eller der skal være assonans. Til såvel assonanser som bogstavrim kan han lade sig inspirere af det sprog, hvorfra han oversætter (latin eller oldislandsk hos henholdsvis Saxo eller Snorre; jf. Toldberg 1946, s. 15). Enderim er der fx i "hverken ved Løn eller Bøn" (1819, s. 290). Rytme og bogstavrim finder vi fx i "Søvne-Tryne vinder kun Snørke-Seier" (bind 1, s. 273). Grundtvig kan dog også nøjes med en prægnant formulering, fx "hvo høit vil stige, maa staae tidlig op" (bind 1, s. 273) eller "raske Hunde gjør lystig Jagt" (bind 1, s. 273).

Grundtvig var livet igennem fascineret og optaget af ordsprog. Et utrykt manuskript rummer 147 kvartsider med afskrifter fra maj og juni 1816 af Laales ordsprog (fasc. 291.1; se Lundgreen-Nielsen 1980, s. 687). Hertil kommer, at han påtænkte selv at udgive en ordsprogssamling. Hans manuskript til "Danske Ordsprog som jeg selv har hørt" rummede ved afslutningen i januar 1822 op mod 1200 ordsprog (fasc. 295.1; se Lundgreen-Nielsen 1980, s. 687). Fasc. 291.4 har Grundtvig selv kaldt et "Register over mærkelige Ordsprog af Laale og Andre som jeg ei mindes af have hørt" og er på 236 sider (omtalt sammen med fasc. 292 af Toldberg 1946, s. 78-84), og fasc. 295 har overskriften "Danske Ordsprog som jeg selv har hørt" (omtalt Toldberg 1946, s. 79-84). Endelig udgav han i 1845 rent faktisk *Danske Ordsprog og Mundheld*, se denne tekst her. Om Grundtvigs mange ordsprogsoptegnelser, se Toldberg 1946, s. 70-91).

Indimellem nærmer Grundtvigs oversættelser sig vitsen eller branderen, som når han fx skriver om Erik, at han snarere "overvandede end at han overvandt"; i forbindelse med, at Erik drukner sine fjender, fordi han har boret huller i deres skibe (bind 1, s. 232).

Oversættelsen af de latinske vers

Saxo har kendt en del heltekvad, antagelig affattet på eddaversemål, som ligger til grund for hans latinske vers. I formel henseende må hans forlæg "antages at have været eddica minora" [dvs. mindre eddadigte] (Toldberg 1946, s. 115). Saxo opererer med over tyve forskellige klassiske versemål (Mortensen 2007, s. 76),

og Grundtvig ville sagtens have kunnet gøre ham kunsten efter med et stort udvalg af forskellige imitationer heraf. Men Grundtvig bruger aldrig de latinske versmåle som forlæg for sine gendigtninger (Lundgreen-Nielsen 2010, s. 71). I stedet digter han i mere eller mindre samtidige former eller som folkeviseimiterende kunstballader og får sine oversættelser "til at ligne de 'fordanskede' skjaldekvad i Snorreoversættelsen" (Toldberg 1946, s. 115). Til gengæld har Grundtvig en tydelig fornemmelse for, hvornår Saxo skriver henholdsvis i bunden og i ubunden form (prosa) og tilpasser sin oversættelse herefter.

Et af de mere kendte digte fra den nordiske middelalder er *Bjarkemål*, der dog kun kendes i fragmentariske overleveringer. Snorre bringer enkelte strofer af det i *Olav den Helliges saga* og i sin *Edda*, mens Saxo digter en lang version på latinske heksametre efter det nu ukendte originale digt. Saxo anfører, at mange i samtiden kunne fremsige det efter hukommelsen (Saxo, 2. bog, kap. 7 f.). I den samlede oversættelse omdanner Grundtvig Saxos digt på 298 hexametre til 714 vers i to- og trestavelser rytmer (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 842).

*Mens Grundtvig arbejdede på saxooversættelsen, skrev han et såkaldt efterklangsdigt til det gamle nordiske digt, "Bjarkemalets Efterklang", som han udgav i *Danne-Virke* bind 3, 1817. Her koncentrerer og ekstraheres digtets indhold til otte nilinjede strofer med knap ordføjnning og allusioner til det norrøne Gimle (jf. Lundgreen-Nielsen 1980, s. 736-37; se efterklangsdigtet her).

Modtagelsen

Allerede efter udsendelsen af *Prøverne* var der kommet kritik af Grundtvigs sprog. Han forsvarede sig herimod i *Literatur-Tidendens Skudsmaal i Henseende til Prøverne af Saxo og Snorro*, bl.a. ved i en overdreven passage at skrive på den måde, som han blev beskyldt for, fuldt af ordsprog, talemåder og gammelmødige udtryk (Grundtvigs egne fremhævelser):

Dog, hold lidt, min Pen! Rec. [dvs. recensenten] har endnu lidt i Fikken til Begynderen i Modersmaalet, og er det end ingen *Dressel*, saa staaer han dog ganske strunk og *strag* for *Nutidens Læsere*, og viser dem et lille Excerpt af Borgestue-Snak, som han og Athene ere lige gode om, og beder mig det ikke at forsmaae, fordi *det kommer drattende bagefter*. Nei saamænd vil jeg ikke, jeg kan jo nok vide hvorfor han ikke vilde *nappes med mig* om mine Udtryk i *deres Sammenhæng*, *thi, skal jeg sige os*, han kunde *rivelig* see at de, imod hans, var *Karle udaf Vælten*, og *Karle for deres Hat*, og *groet bedre af Skarnet*, end hans høitravende, stivbenede, angbrystige Udgangsøg, som gaae paa Næsen, saasart de støde paa en *Smule Brink*, og det med alt det Skaberak og Dingel-Dangel som skulde løftet dem *af Skarnet til Ære*; hvordan skulde han, saa godt som *mutters ene*, med Staldbrødre, hvoraf *Broderparten* er *Rips-Raps*, vove at give sig ordenlig i Kast med *dennehersens* Friskytte der saa grummelig *huserer* i Fredskoven, og *tager Seieren med en Trumf* fra hver en *Flødskiaæg*, i *det samme hellige Øieblik* som Flødskiaegen raaber Triumph!

See! det mener jeg er dansk baade i Borge-Stuen og under Høieloft, og om end *Foredraget* er lidt *komisk*, vil dog Rec. neppe nægte at Tingen i sig selv kan være ganske alvorlig, ja tragisk nok for den som kommer drattende bagefter og dratter lavt men drøit, latterlig men ikke lattermild (Grundtvig 1816, s. 26 f.; en kommenteret version kan læses her).

I 1820 gentog historien sig, idet Grundtvig igen måtte forsvare sin oversættelsesmetode, denne gang mod Gustav Ludvig Baden, der i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, 1820, nr. 20-23, havde været kritisk over for Grundtvigs oversættelser (Baden 1820a). Den over flere numre fortsatte anmeldelse havde titlen: "Erindringer ved Hr. Pastor Grundtvigs Oversættelse af Saxo Gramaticus". Erindringer skal her forstås som 'refleksioner' eller lignende. Hovedanken er, at Grundtvig i sin oversættelse har skiftet stilleje fra højt til lavt, at hans gengivelser ikke altid er præcise, og at han selv tilsætter udtryk, der ikke har hjemmel i Saxos original. Derudover mener Baden, at prisen er for høj til, at meningmand vil have råd til værket. Dybest set er han vel skuffet over, at hans opfordring fra 1809 ikke er blevet fulgt, som han havde ønsket (sp. 310).

Grundtvigs forsvar, "Kort Svar paa en Snak som er lang nok", fremkom i *Nyeste Skilderie*, nr. 24, den 21. marts 1820, sp. 369-373 (se denne tekst her). Grundtvig henholder sig til, at han har gjort, hvad han havde vist med *Prøverne*, og at subscriptionserne er tegnet på grundlag af stilen dér (sp. 370). Han anfører også, at skoler og lign. kan erhverve udgaven meget billigt (sp. 372).

Baden svarer på Grundtvigs indlæg i *Nyeste Skilderie*, nr. 26, hvor han navnlig citerer fra den anonyme norske anmeldelse i *Den Norske Tilskuere*, 22. juli 1819 (Baden 1820b). Endnu en norsk anmeldelse var fremkommet i *Den Norske Tilskuere*, 24. juni 1819 under pseudonymet "A". Begge nordmænd har de samme sproglige kritikpunkter til Snorre-oversættelsen, som Baden havde til saxooversættelsen.

Værket (bind 1) blev derudover anmeldt anonymt i *Dansk Litteratur-Tidende* 1820, nr. 19-20. Her bryder den anonyme anmelder sig (heller) ikke om de mange folkelige talemåder, der ikke har hjemmel i Saxos

nøgterne og raffinerede prosa, fx "Her kommer ei Rasmus Jæn med sin Kofte" (se kommentar her) eller "Hvad kom der ud af det Gabmunde-Brall?" (Grundtvig 1818, bind 1, henholdsvis s. 297 & 130; Lundgreen-Nielsen 1980, s. 845 f.). Grundtvig begyndte på et forsvar herimod, men det blev ikke trykt (fasc. 246.18).

Selv om de endelige oversættelser af både Saxo og Snorre navnlig mht. ordforrådet blev mere afdæmpede end i *Prøverne*, er nogle af kritikpunkterne af hans sprogbrug blevet stående. Men anmelderne fremhæver de værste eksempler og tager ikke højde for, at de folkelige udtryk findes spredt ud over hele værket og ikke optræder så koncentreret, som Grundtvig selvironisk havde forsøgt i *Skudsmaalet*. "Udsendelsen af de næste dele af værket (1819) forløb stiltfærdigt i Danmark, og de sidste dele udkom i sommeren 1823 uden ringeste opmærksomhed fra publikums side" (Johansen 1968, s. 53).

I Tyskland kom anmeldelsen først i 1822, i *Ergänzungsblätter zur Allgemeinen Literatur-Zeitung (Hallesche Zeitung)* nr. 91 f., sp. 721-726 og 729-732 og samme tidsskrift 1829, nr. 14, sp. 111 f. (ifølge Erslew 1843, bind 1, s. 511). Den anonyme tyske kritik tog udgangspunkt i de samme forbehold som den danske: sproget var simpelthen for lav, ikke mindst i lyset af forlæggets meget 'høje', latinske stil: "[...] und ihm den Genius der dänischen Sprache, so wie solche vom den untern, um nicht zu sagen, von den untersten, Volksklaffen geredet wird, anzulegen: das kann Rec. Unmöglich billigen." (1822, sp. 299; da. med den ånd, som findes i den udgave af det danske sprog, der tales i de lavere, for ikke at sige for laveste, folkelige lag: det kan anmelderen umuligt billige).

Et egentligt og mere afdæmpet selvforsvar kan man finde i Grundtvigs såkaldte *Litteraire Testamente* fra 1827, hvor han om sine oversættelser skriver: "thi har man af mageløs Blindhed kaldt min Krønike-Stil for plump og bondeagtig, og erklæret det for dens Hoved-Feil, saa maa dog formodentlig Arbeidet være lykkedes langt bedre, end man i det nittende Aarhundrede kunde ventet" (Grundtvig 1827, s. 25). Han fremhæver, at han med oversættelserne havde løst et påtrængende problem ved at skabe nye oversættelser af de gamle tekster, og at hans oversættelser måske endda kunne samle læg og lærde:

jeg fandt en Bro nødvendig over Aaen, som en Thor maaskee kan gjennemvade, men alle Smaa-Folk drukne i, en Bro, hvor Tunge og Pen, hvor Folket og de Bog-Lærde kan mødes, lære at forstaae og agte hinanden (s. 25 f.).

Grundtvig kunne, som citatet fra *Skudsmaalet* viser, have dynget endnu flere gamle ord og ordsproglignende talemåder på oversættelserne, hvis det var, hvad han havde villet. Men han holdt sig trods alt til en mere afdæmpet form, og oversættelserne af Saxo og Snorre er ikke nær så joviale og bondske, som de har fået skyld for (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 844).

Efterliv

Trods den meget rimelige prissættelse for oversættelsen var der ikke stort salg i første omgang - meget forblev længe liggende på lager. I 1834 lå der 1.823 sæt Saxo og 1.857 sæt Snorre samt 116 hæftede enkeltteksemplarer af forskellige bind (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 848). Her blev de fleste liggende indtil 1834, hvor der i forbindelse med Frederik 6.s 50-års regeringsjubilæum blev skænket et eksemplar til hver almueskole i kongeriget. Først 1840'erne kom der egentlig gang i brugen, idet højskolerne anvendte dem fra ca. 1844 (Lundgreen-Nielsen 2010, s. 62).

På det sproglige plan skete der det, at Grundtvig fra ca. 1825 satte 'Det levende Ord' højt, hvilket medførte, at han distancerede sig fra oversættelserne, herunder også oversættelsen af *Bjowulfs Drape*, ikke fordi han fortrød sproget i dem, men fordi han vægtede det mundtlige ord over det skriftlige. Indholdet skulle fortælles, ikke læses op eller læses indenad (Lundgreen-Nielsen 2010, s. 54; Albeck 1951, s. 122 f.).

Trods den sene afsætning af førsteudgaven blev både Saxo og Snorre genoptrykt flere gange i Grundtvigs levetid, sidst under den samlede betegnelse *Høinordens Rigskrøniker fra Middelalderen* (1865). I 1855-genoptrykket ændres Saxos tilnavn fra Grammatikus til Runemester for at understrege Grundtvigs afstandtagen til det latinske sprog. I øvrigt henvises til tekstredigeringen til bind 1.

Steen Johansen påpeger, at det for Grundtvig især drejede sig om at genoplive "historiens, fædrenes ånd og kraft", og Johansen er derfor mere positiv og forstående i sin karakteristik:

I denne ånd skal Gr.s to krønikeoversættelser forstås: mere som monumenter fra romantikkens tid end fra middelalderen. Og den sproglige dragt, som Gr. iklædte dem, bar et så stærkt og ejendommeligt præg af oversætterens personlighed, at de i den henseende er uden mage i vor oversættelseslitteratur. Gr.s Saxo var virkelig, som Hersleb skrev, 'fast lige saa meget Original som Oversættelse' [*Breve* 1, s. 513]. Og som sådan har krønikerne siden været opfattet i vor litteratur: som værker af Grundtvig! (Johansen 1968, s. 63).

Også efter Grundtvigs død blev værket optrykt flere gange, også selv om der var kommet nyere og på mange måder bedre oversættelser.

Anvendt litteratur

Trykt

- Albeck, Gustav (1951) "Det levende Ord" i *Sprog og Kultur*, bind 18, s. 109-124. Aarhus
- Ancher, Peder Kofod (1783) *Den Jydske Lovbog paa gammel Dansk, med forskellige Læsninger, Latinsk Oversættelse, Anmerkninger og Forklaringer*. København
- Baden, Gustav Ludvig (1809) *Dr. G.L. Baden til Hr. Geheime-Konferentseraad F. v. Moltke om vor Danske Histories Fader Saxo Grammatikus og Trangen til en ny Udgave og Oversættelse af Saxos paa Latin skrevne danske Historie*. Odense
- Baden, Gustav Ludvig (1820a) "Erindringer ved Hr. Pastor Grundtvigs Oversættelse af Saxo Grammaticus" i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, nr. 20, 7. marts, sp. 309-313; nr. 21, 11. marts, sp. 325 f.; nr. 22, 14. marts, sp. 340-342 & nr. 23, 18. marts, sp. 356-358. København
- Baden, Gustav Ludvig (1820b) "[u.t.]" i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, nr. 26, 28. marts, sp. 401-403. København
- *Bibliografien*, se Johansen, Steen (1948-1954)
- *Breve 1*, se Grundtvig, N.F.S. (1924)
- *Den Norske Tilskuere* (1819), nr. 25 f., den 24. juni, s. 193-198. Bergen
- *Ergänzungsblätter zur allgemeinen Literatur-Zeitung* (1822), nr. 91 f., august, s. 721-726, & 729-732. Halle
- Erslew, Thomans Hansen (1843) *Almindeligt Forfatter-Lexicon for Kongeriget Danmark med tilhørende Bilande, fra 1814 til 1840, eller Fortegnelse over de sammesteds fødte Forfattere og Forfatterinder, som levede ved Begyndelsen af Aaret 1814, eller siden ere fødte, med Anførelse af deres vigtigste Levnets-Omstændigheder og af deres trykte Arbejder; samt over de i Hertugdømmerne og i Udlandet fødte Forfattere, som i bemeldte Tidsrum have opholdt sig i Danmark og der udgivet Skrifter*, bind 1. København
- Gertz, Martin Clarentius udg. (1917-1918) *Scriptores Minores Historiæ Danicæ Medii Ævi*, bind 1, s. 195-439. København
- Grundtvig, N.F.S. (1808) *Nordens Mytologi eller Udsigt over Eddalæren for dannede Mænd der ei selv ere Mytologer*. København
- Grundtvig, N.F.S. (1811) "Sorø Kirke" i *Nytaarsnat eller Blik paa Kristendom og Historie*, s. 27-41. København
- Grundtvig, N.F.S. (1815) *Prøver af Snorros og Saxos Krøniker i en ny Oversættelse samt et Ord til Danske og Norske*. København
- Grundtvig, N.F.S. (1816) *Literatur-Tidendens Skudsmaal i Henseende til Prøverne af Saxo og Snorro*. København
- Grundtvig, N.F.S. (1817) "Bjarkemaalets Efterklang" i *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 3, s. 91-94. København
- Grundtvig, N.F.S. overs. (1820) *Bjowulfs Drape. Et Gothisk Helte-Digt fra forrige Aar-Tusinde af Angel-Saxisk paa Danske Riim*. København
- Grundtvig, N.F.S. (1820) "Kort Svar paa en Snak som er lang nok" i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, nr. 24, 21. marts, s. 369-373. København
- Grundtvig, N.F.S. (1827) *Skribenten Nik. Fred. Sev. Grundtvigs Literaire Testamente*. København
- Grundtvig, N.F.S. (1845) *Danske Ordsprog og Mundheld, samlede og ordnede af Nik. Fred. Sev. Grundtvig*. København
- Grundtvig, N.F.S. (1924) *Breve fra og til N.F.S. Grundtvig*, bind 1, udg. Georg Christensen & Stener Grundtvig København
- Grundtvig, N.F.S. (2015) "Lidet om Saxo og Snorro" i *Grundtvig-Studier*, s. 37-53, udg. Flemming Lundgreen-Nielsen. København
- Johannesson, Kurt (1978) *Saxo Grammaticus. Komposition och världsbild i Gesta Danorum*. Stockholm
- Johansen, Steen (1948-1954) *Bibliografi over N.F.S. Grundtvigs skrifter*, bind 1-4. København
- Johansen, Steen (1968) "Hvorledes kom Grundtvig til at oversætte Saxo og Snorre?" i *Grundtvig-Studier 1968*, s. 53-64. København
- Jørgensen, Bent (2016) "Historie og sprog" i Ebba Hjort red. *Dansk Sproghistorie*, bind 1, s. 79-83. København
- Jørgensen, Jon Gunnar (2010) "Saxo og Snorre i Danmark og Norge" i red. Jon Gunnar Jørgensen, Karsten Friis-Jensen & Else Mundal *Saxo og Snorre*, s. 77-92. København

- Kabell, Aage (1974) "Modersmaalet" i *Danske Studier*, s. 5-17. København
- Laale, Peder (1506) *Incipit iustissimus legifer et diuinarū virtutū optimus preceptor Petrus laale Danorum lux: Et doctorum virorum euidens exemplum atque specimen*, udg. Gotfred af Ghemen. København
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1980) *Det handlende ord. N.F.S. Grundtvigs digtning, litteraturkritik og poetik 1798-1819*, bind 1-2. København
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (2010) "N.F.S. Grundtvig og Saxo og Snorre" i *Saxo og Snorre*, red. Jon Gunnar Jørgensen, Karsten Friis-Jensen & Else Mundal, s. 37-75. København
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (2015) "Grundtvigs vej til Saxo" i *Grundtvig-Studier*, s. 55-102. København
- Mau, Edvard (1879) *Dansk Ordsprogs-Skat*, bind 1-2. København
- Mortensen, Lars Boje (2007) "Middelalderens storværk — Saxos danmarkshistorie" i *Dansk litteraturs historie*, bind 1-5, bind 1: 1100-1800, s. 70-82. København
- "Nogle Ord om Snorros Fordanskelse af Grundtvig" i *Den Norske Tilskuer* (1819), nr. 28-29, den 22. juli 1819, s. 217-232. Bergen
- Pedersen, Christiern udg. (1510) *Vocabularium ad vsū dacoru[m] ordīe litterario cū eor[um] vulgari iterpretatiōe diligēter et fideliter collectū*. Paris
- Rubow, Paul V. (1968) *Saga og Pastiche. Bidrag til dansk Prosahistorie* [1. udg. 1923]. København
- Rønning, Frederik (1907-1914) *N.F.S. Grundtvig. Et bidrag til skildring af dansk åndsliv i det 19. århundrede*, bind 1-4. København
- Saxo Grammaticus (1514) *Danorum Regu[m] herou[m]que Historiē stilo elegantia Saxone Grammatico natione Sialandico necno[n] Roskildensis ecclesiē preposito*, udg. Christiern Pedersen. Paris
- Saxo Grammaticus (1575) *Den Danske Krønike som Saxo Grammaticvs screff, halffierde hundrede Aar forleden: Nu først aff Latinen vdsæt, flittelige offuerseet oc forbedret*, overs. Anders Sørensen Vedel. København
- Saxo Grammaticus (1752) *Saxonis Grammatici Historia Danica, Paa Dansk. Eller den Danske Historie, Som Saxo Grammaticus Efter Den store Erke-Biskop Absalons Ordre, Udi Kong Waldmar den Andens Tid, Paa Latin haver sammenskrevet, indeholdende det Dansk Folkes Bedrifter og Kongernes Beskrivelse fra Kong Dan I. indtil Kong Knud, Waldemars søn. Og Nu med Flid paa ny udi det Danske Sprog er oversat, Samt Med Anmærkninger af andre Historiske Skrifter oplyst og forklaret* overs. Sejer Schousbølle. København
- Saxo Grammaticus (1818-1823) *Danmarks Krønike af Saxo Grammaticus*, overs. N.F.S. Grundtvig, bind 1-3. København
- Saxo Grammaticus & Snorre Sturluson (1865) *Høinordens Rigskrøniker fra Middelalderen*, overs. N.F.S. Grundtvig, bind 1-2. København
- Saxo Grammaticus (2000) *Saxos Danmarkshistorie*, overs. Peter Zeeberg, bind 1-2. København
- Saxo Grammaticus (2005) *Gesta Danorum*, udg. Karsten Friis-Jensen & Peter Zeeberg, bind 1-2. København
- Skautrup, Peter (1968a) "Historisk litteratur" i *Det danske Sprogs Historie*, bind 2, s. 142-146 [1947]. København
- Skautrup, Peter (1968b) "Grundtvigs sprog" i *Det danske Sprogs Historie*, bind 3, s. 324-339 [1953]. København
- Skovgaard-Petersen, Inge (1980) "Saxo Grammaticus. Komposition och världsbild i Gesta Danorum" i *Historisk Tidsskrift*, bind 14, række 1, s. 139-144. København
- Snorre Sturluson (1633) *Snorre Sturlesøns Norske Kongers Chronica. Vdsat paa Danske [...] Nu nyligen menige mand til gaffn/ igiennemseet/ continuerit oc til Trycken forferdiget*, udg. Peder Claussøn & Ole Worm, overs. Peder Claussøn. København
- Snorre Sturluson (1818-1823) *Norges Konge-Krønike af Snorro Sturlesøn*, overs. N.F.S. Grundtvig, bind 1-3. København
- Stephanius, Stephanus Johannis udg. (1644) *Saxonis Grammatici Historiæ Danicæ libri XVI*. Sorø
- Stephanius, Stephanus Johannis (1645) *Notæ uberiores in Historiam Danicam Saxonis Grammatici*. Sorø
- Suhm, Peter Friederic (1771) *Om Odin og den Hedniske Gudelære og Gudstieneste udi Norden*. København
- Toldberg, Helge (1946) *Grundtvig som filolog*. København
- Toldberg, Helge udg. (1961) *Den danske Rimkrønike*, bind 1-3, bind 1: *Ghementrykket 1495 med variantapparat* [1495]. København

Utrykt

- I det følgende er indhold angivet med gåseøjne Grundtvigs egne overskrifter eller titelblade. De resterende indholdsoplysninger stammer fra Registranten
- fasc. 165.b 13: Om at anvende Saxo som en slags lærebog for folket

- fasc. 241.1: "Saxos tredie Bog en Prøveroversættelse", ca. 1809 (*Bibliografien* 1 nr. 127)
- fasc. 241.2: "Saxos Sjette Bog", ca. 1809 (*Bibliografien* 4, s. 10)
- fasc. 241.13: "Saxo hin Grammatiker", kritiske bemærkninger til Stephanius' latinske udg., før 1813 (Stephanius 1644)
- fasc. 242: Fordanskninger af Saxos 1. bog
- fasc. 246.18 "Om min fordanskning af Saxos Danmarks Krønike"; påbegyndt forsvar til *Dansk Litteratur-Tidende*; omkring maj 1820
- fasc. 249.14: Tre navngivne studenter tilbyder Grundtvig at hjælpe med uddelingen af de nyudkomne bind af Saxo og Snorre, ca. december 1818
- fasc. 249.15: Fire navngivne studenter tilbyder at fortsætte med at indsamle penge til udgivelsen af Saxo og Snorre i provinsen
- fasc. 255.2: Fragment af plan eller indledning til saxooversættelsen (ca. 1808-1810, begyndelse mangler)
- fasc. 291.1: "Peder Laales Ordspog udskrevne af den københavnske Udgave fra 1506 sammenholdt med Pariserudgaven fra 1515"; maj-juni 1816 (*Bibliografien* 4, nr. 301 d)
- fasc. 291.4: "Register over mærkelige Ordsprog af Laale og Andre som jeg ei mindes af have hørt" (*Bibliografien* 4, nr. 301 e)
- fasc. 295: "Danske Ordsprog som jeg selv har hørt"; før 1820
- fasc. 299: Christiern Pedersens vocabular opstillet efter danske opslagsord (Pedersen 1510; *Bibliografien* 4, nr. 301a)
- fasc. 300.2: "Af Jydske Lov". Ordliste fra Peder Kofod Anchers udgave af Jyske Lov (Ancher 1783)

Anvendt webside

- Zeeberg, Peter, "Saxo Grammaticus" i Arkiv for dansk litteratur, http://adl.dk/solr_documents/saxo-p-val#f8.2